

СТЕРЕОТИПНА СІМЕЙНА РОЛЬ ЯК ЧИННИК СОЦІАЛЬНО-ІНТЕРАКЦІЙНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ КОНФРОНТАЦІЙНОЇ МОВЛЕННЕВОЇ ВЗАЄМОДІЇ

О.І. Гридасова, канд. філол. наук (Харків)

Статтю присвячено розгляду стереотипної сімейної ролі та принципам її аналізу як чинника соціально-інтеракційної організації конфронтаційної мовленнєвої взаємодії.

Ключові слова: роль, стереотип, конфронтаційна мовленнєва взаємодія, сімейний конфліктний дискурс.

Гридасова Е.И. Стереотипная семейная роль как фактор социально-интерактивной организации конфронтационного речевого взаимодействия. Статья посвящена исследованию стереотипной семейной роли и принципов ее анализа как фактора социально-интерактивной организации конфронтационного речевого взаимодействия.

Ключевые слова: роль, стереотип, конфронтационное речевое взаимодействие, семейный конфликтный дискурс.

Grydasova O.I. Stereotype family role as a factor of socio-interactive organization of the verbal confrontational interaction. The article focuses on a stereotype family role and on the principles of its analysis as a factor of socio-interactive organization of the verbal confrontational interaction.

Key words: role, stereotype, family conflict discourse, verbal confrontational interaction.

До актуальних проблем сучасної лінгвістики належить вивчення різних типів дискурсивної діяльності людини, що дозволяє описати й систематизувати вербальні засоби, використовувані індивідом, виходячи з організувальної ролі ментальних структур та комунікативних цілей, що лежать у підґрунті.

Об'єктом нашого аналізу є спілкування членів нуклеарної родини, яке привертає значну увагу дослідників [16, с. 167-172], у тому числі й лінгвістів. Доведеним фактом є типовість конфліктів у такому спілкуванні [8, с. 124; 3, с. 285], що тлумачиться в мовознавстві як реалізація стратегії КОНФРОНТАЦІЇ [197]. Предметом дослідження обрано ролі, що їх виконують учасники сімейного конфлікту. Мовознавчий вектор дискурсологічного аналізу природним чином орієнтує на вивчення вербальних реалізацій цих ролей.

Метою статті є визначення статусу стереотипної сімейної ролі як чинника соціально-інтеракційної організації конфронтаційної мовленнєвої взає-

модії шляхом теоретичного обґрунтування й практичного аналізу.

Стверджуючи, що людина є біосоціальною істотою, дослідники вважають, що їй притаманні не лише психофізичні та психічні якості, як то властивості нервової системи, темперамент, індивідуально-психологічні особливості мислення, сприйняття тощо, але й характеристики, що визначаються соціальними параметрами, міжособистісними стосунками, позицією в соціумі, ставленням до суспільних феноменів, тощо. Соціальне буття людини нагадує театральне дійство, саме тому соціологи у свій час увели в науковий обіг поняття соціальної ролі, запозичивши театральну термінологію [14].

Розуміння *ролі* як комплексу певних очікувань, заданих вимогами – правами і обов'язками, що формують поведінку людини; засвоєння ролей у процесі соціологізації свідчить, що, з одного боку, роль має функціональну природу і впливає на мовлення людини як складник її поведінки, з іншого боку, що роль ґрунтується на засвоєваних із ди-

тинства знаннях про відповідні вимоги та моделі поведінки.

Стверджується, що знання та уявлення про типове виконання тієї чи іншої ролі складаються у стереотипи, які є невід'ємним складником рольової поведінки [7]. Це дає нам підстави вважати, що ментальними структурами, котрі, розгортаючись у дискурсивній діяльності, організують її відповідно до рольових очікувань і вимог, виступають стереотипи.

У більшості лінгвістичних досліджень стереотип розглядається в контексті соціальної взаємодії, як свого роду “модель” дії, поведінки [15].

В.В. Красних пропонує розглядати стереотип як “модель”, “зразок”, “канон”, однак зауважує, що стереотип як уявлення може виступати у двох іпостасях: як сценарій ситуації та власно як уявлення, тобто не тільки як *канон*, але й як *еталон*, розподіляючи стереотипи на два різновиди. Перша група стереотипів представлена *стереотипами поведінки*, які зберігаються в свідомості у вигляді штампів та виступають у ролі *канону*. Вони, на думку авторки, виконують прескриптивну функцію, нав'язуючи певну поведінку. Адже *канон* – це норма, згідно якої здійснюється певна діяльність. Канон дозволяє діяти “самостійно”, хоча й в заданих межах, у рамках канону можливо “тиражування”; за канonom “будують”, творять. Другу групу стереотипів складають *стереотипи-уявлення*, що зберігаються у вигляді кліше свідомості та функціонують як *еталони*, вони передбачають набір асоціацій та зумовлюють мовну форму, що їх висловлює, тобто виконують предикативну функцію. *Еталон* – це “міра”, “мірило”, згідно якого оцінюються ті чи інші феномени, його можливо лише наслідувати, адже сам еталон унікальний [6].

За слушним твердженням А.П. Мартинюк, стереотип сам по собі не може бути нормативною настановою, оскільки він містить як позитивні, так і негативні атрибути представника категорії, а норма співвідноситься лише з позитивною (чи “нульовою”) оцінкою: “Стереотип є здатним виконати свою прескриптивну функцію лише завдяки когнітивній операції зіставлення (порівняння) стереотип-

но приписуваних члену соціальної категорії атрибутів з *еталоном*, не стільки як “мірилом” типовості/нетиповості цього члена категорії (для цього досить прототипу), скільки “мірилом” відповідності/невідповідності стереотипних атрибутів ціннісним орієнтирам певної лінгвокультури. Еталони соціально санкціоновані й нав'язувані індивіду всією системою соціальних інститутів і ритуалів соціалізації конкретної лінгвокультури. Індивід підсвідомо прагне відповідати еталону, тому що ця відповідність забезпечує йому / їй соціальне схвалення, адекватність ситуації, бажаний статус. Невідповідність еталону спричиняє “негативні санкції” з боку членів етнокультурного соціуму” [10].

Таким чином, можна стверджувати, що *знання індивідів про певну роль є схематизовано-спрощеним типізовано-узагальненим суспільним досвідом про права й обов'язки носія цієї ролі, що сприймається як канон та кореспондує із ціннісною системою лінгвокультури*. У випадку збіжності стереотипного знання з цінностями соціуму, стереотипне знання про роль індивіда також сприймається як еталон.

Тлумачення сім'ї як одного з базових суспільних інститутів та соціальна природа стереотипів визначають *соціальну* суть ролей, що їх виконують індивіди як члени родини.

Стереотипні сімейні ролі вміщують знання та уявлення англомовних комунікантів про права й обов'язки членів нуклеарної родини; це знання охоплює універсальний та національно-специфічні складники, динамічно змінюється, реагуючи на чинники соціального буття та складає *основу колективного досвіду про сім'ю як суспільний інститут*.

Зазначимо, що на сучасному етапі розвитку лінгвістики дослідження актуалізації вербальних структур – одиниць інтеріорізованого впорядкованого (концептуалізованого) знання – проводиться переважно з опорою на поняття *концепту*. Утім, стереотип також виступає одиницею концептуалізованого знання, представляючи його у більш згорнутому, мінімізованому вигляді. Водночас, складники стереотипного знання, котрі кореспондують

із каноном та з еталоном, репрезентують поняттєвий та ціннісний зміст стереотипу, що фактично збігається із шарами, що виділяють у структурі концепту (поняттєвий, ціннісний, образний [4 та ін.]).

Отже, сукупність знань / уявлень англomовних комунікантів, що лежить в основі англomовного сімейного конфліктного дискурсу (АСКД), представлена як концептами СІМ'Я, КОНФРОНТАЦІЯ, так і стереотипними сімейними ролями, зокрема ЧОЛОВІК, ДРУЖИНА, МАТИ, БАТЬКО, ДИТИНА. Вміст стереотипного знання формується предметним (права, обов'язки) й оцінним (співвідношення прав і обов'язків із цінностями) змістом кожної ролі.

Дослідники стверджують, що у підґрунті кожної мовленнєвої дії лежить стереотип, який і створює етнокультурний малюнок вербальної поведінки, хоча стереотип і не усвідомлюється як такий [17, с. 217]; що мовленнєва поведінка відображає культурні цінності та їх ієрархію у зовнішнє прихованій формі [2, с. 159]. Це означає, що стереотип актуалізується у такий спосіб, що поверхневій структурі не є його безпосереднім представленням; "прихованість" стереотипу співвідносить його зі змістом, виведеним із цих поверхневих структур. Ми також поділяємо думку, що кожний "мовний колектив має певні можливості для співвіднесення смислу з вербальними знаками" [17, с. 213] і навпаки, що впливає з важливого для дискурсології постулату про конструювання соціальних смислів у дискурсі.

Дискурсивні смисли, пов'язані зі стереотипним знанням про сімейні ролі, конструюються в АСКД на ґрунті пресупозиційного фонду його суб'єктів, де, зокрема, міститься:

- знання про сімейну роль, яке є колективним, усупільненим, являє собою результат життєвого досвіду суспільства щодо розподілу прав та обов'язків членів (нуклеарної) сім'ї, тобто позамовне знання;
- знання про мову, норми і правила мовлення, тобто мовне знання.

Якщо суб'єкт дискурсу вбачає зв'язок між стереотипним знанням / уявленням про сімейну роль

та мовленнєвою одиницею, відбувається побудова такого дискурсивного смислу, тобто актуалізується стереотипна сімейна роль.

Зазначимо, що встановлення цього зв'язку є невід'ємним компонентом успішної комунікації, воно забезпечує комунікантам розуміння одне одного, репрезентуючи їхні мовленнєві дії не як хаос, а як діалогічну взаємодію. Успішність комунікації залежить від багатьох факторів, але чи не найголовнішими є наявність у комунікантів достатньої кількості спільних знань, що "актуалізуються в акті комунікації і спонтанно утворюють зону перетину індивідуальних знань" [6, с. 181] та здатність індивіда "постійно орієнтуватися на ймовірні ментальні моделі співрозмовника" [5, с. 33]. Оскільки учасниками АСКД є особи, об'єднані спільною і тривалою життєвою практикою, обидва чинники природно наявні, відтак комунікація, як свідчить аналіз фактичного матеріалу, є успішною, а формування дискурсивних смислів, на наш погляд, не потребує багато інтелектуальних зусиль.

Побудова спільного дискурсивного смислу відбиває **інтерактивну** суть актуалізованих в АСКД стереотипних сімейних ролей, репрезентуючи спільну діяльність комунікантів, котра має розумово-соціальну природу, результат якої матеріалізований у висловлення.

Дискурсивний смисл також організує зазначену діалогічну взаємодію як **соціальну** інтеракцію, оскільки сім'я як "кожна соціальна група має свій дискурс" [1, с. 85], а поняття "соціальна група" не обмежується класовою структурою суспільства, воно враховує різні складники та елементи цієї структури – соціальні групи, прошарки, професійні, культурні й інші групи, аж до певних колективів (малих груп) [13, с. 232], включно із сім'єю.

Незважаючи на індивідуальні особливості кожної конкретної сучасної сім'ї як колективу (малої групи), залежні від різних соціальних і психологічних чинників, уважаємо, що **сімейні ролі** є тим параметром, котрий виступає **об'єднуючим** у систематизації їхніх комунікативних практик. Стверджуючи про колективність, усупільненість стереотипного знання про сімейні ролі у сучасному англо-

мовному соціумі, ми тем не менш беремо до уваги й особистісну інтерпретацію цього знання як невід'ємний елемент дискурсивної діяльності, що найбільш виразно проявляє себе саме у *конфліктних ситуаціях*, де діалогічна взаємодія базується на протиріччі поглядів, переконань тощо. Це сприяє не лише відбиттю у комунікативній практиці наявних у ментальному просторі індивідів соціальних структур, але й їх активному творенню (порів. "соціальні структури присутні і безпосередньо продукуються в повсякденному вербальному спілкуванні" [19]).

Таким чином, актуалізація стереотипних сімейних ролей, з одного боку, відбиває соціально-культурну природу АСКД, а з другого, виконує у ньому системотворчу соціально-інтеракційну функцію, надаючи мовленнєвій взаємодії статусу соціальної практики, в якій відтворюються / утворюються такі соціальні структури, як нормативні та ціннісні настанови щодо прав і обов'язків членів (нуклеарної) сім'ї. Сама стереотипна сімейна роль являє собою *лінгвоментальний конструкт* АСКД, поєднуючи в собі *вербальну репрезентацію предметної інформації про права і обов'язки носія ролі (канон) та аксіологічної інформації, закорінену на нормах і цінностях (еталон)*.

"Прихована" форма омовлення стереотипів, на яку вказують дослідники [2, с. 159], виносить на порядок денний, у першу чергу, встановлення способу *ідентифікації* одиниць аналізу. Спираючись на розуміння дискурсу як сукупності контекстуалізованих висловлень, системності яким надають контекстні чинники, вважаємо за необхідне, по-перше, уточнити поняття контексту *сімейного конфлікту*, а по-друге, виявити зв'язок між сімейною роллю та висловленням, в якому вона актуалізована.

У наявних лінгвістичних дослідженнях запропоновано принципи виокремлення дискурсивних контекстів, зокрема "контексту трагічного" [11; 12]. В.Г. Ніконова визначає трагедійно марковані контексти як такі, "що відтворюють драматично напружені ситуації, в яких реалізується категорія трагічного" та зазначає, що "для таких ситуацій ха-

рактерне усвідомлення героєм тяжкості власного становища й відповідальності завдань, що стоять перед ним; виношування й здійснення персонажем планів кривавих злодіянь; руйнування надій і життєвих ідеалів героя; зіткнення персонажів; загибель героя тощо" [11, с. 25]. При цьому, виокремлення трагедійно маркованих контекстів "зумовлено як змістовим показником (наявність *теми контексту*), так і формальним показником (*обсяг контексту*)" [там само] (виділено в оригіналі – О.Г.).

Разом із тим, наявність двох базових концептів у АСКД (СІМ'Я, КОНФРОНТАЦІЯ), спричиняється до необхідності певних модифікацій цієї теорії підчас виокремлення досліджуваних нами контекстів: наявність *теми* контексту – належність кожної мікротеми до макротеми "Родинні справи" – є обов'язковою, тобто змістовий показник контексту ми враховуємо так само, як В.Г. Ніконова, проте *обсяг* контексту визначаємо не лише на підставі збіжності формально-структурних показників діалогу та його змістових показників, але також і на основі відповідності формальних рис та стратегічних характеристик. При цьому, ми не обмежуємо стратегічні показники лише реалізаціями стратегії конфронтації, а враховуємо також і ті комунікативні дії, які передують цим реалізаціям або йдуть за ними. Підставою цього вважаємо *інтерактивний* характер дискурсивної взаємодії: якщо хоча б один із комунікантів реалізує стратегію конфронтації, то всі учасники спілкування концептуалізують комунікативну ситуацію як *ситуацію сімейного конфлікту*. Таким чином, *контекст ситуацій сімейного конфлікту* визначаємо як *відтворення ситуацій спілкування, в тематичі яких реалізується концепт СІМ'Я, а в стратегії (принаймні одного з комунікантів) – концепт КОНФРОНТАЦІЯ*.

Наявність у зазначених контекстах *актуалізації сімейних ролей* визначаємо шляхом розгляду *висловлення*, реалізованого в контексті ситуації сімейного конфлікту.

Тематизоване висловлення, на наш погляд, має статус одиниці аналізу з таких причин:

- висловлення є мінімальною матеріальною одиницею дискурсу;

- реалізоване в контексті ситуації сімейного конфлікту висловлення виступає носієм змістових (тематичних) та стратегічних смислів;

- тематизоване висловлення виконує функцію референції до фрагменту позамовної дійсності, який пов'язаний із сімейною роллю або виконує комунікативну функцію, завдану цією роллю.

Пояснимо останнє твердження на прикладах. Так, у наступному фрагменті АСКД тематизованим є висловлення *You don't come home* (мікротема "вчинок чоловіка"). Його зміст референтний до дій чоловіка, які не кореспондують з обов'язками, передбаченими відповідною роллю, тобто з потребою зберігати вірність дружині:

(1) – *I'm not happy.*

– *You're not happy. You don't come home. When you do come home—*

– *We'll work it out. There's a lot of stuff. We said that once—*

– *I want a divorce* (24).

Отже, суб'єкт цього висловлення пов'язаний із стереотипною роллю ЧОЛОВІКА.

У наступній ситуації висловлення *Whatever are ye coming to? You're disgrace, so ye are, a downright disgrace!* є тематизованими (мікротема "поведінка доньки"), воно здійснює референцію до дій доньки, які не відповідають стереотипним знанням / уявленням про обов'язки дитини:

(2) – *Whatever are ye coming to? Shaming yer mammy like that! You're disgrace, so ye are, a downright disgrace!*

– *I'm sorry, Mam, I'll be off to bed and you'll hear no more from me till morning* (23, с. 43).

На відміну від прикладу (1), де дружина експліцитно описує дії чоловіка, стверджуючи, що він не приходить додому, у цій ситуації мати експліцитно висловлює негативну оцінку дій своєї доньки, тоді як самі ці дії описані імпліцитно (Ти вчиняєш ганебно тому, що приходиш додому так пізно та ще й напідпитку). Таким чином, референтна ситуація цього висловлення представлена в іншій спосіб, проте вона цілком зрозуміла обоим учасникам (про це свідчить вибачення доньки й її обіцянка негайно лягти спати й більше не завдавати кло-

поту батькам) й пов'язана з роллю ДИТИНИ.

Однак, наприклад, у ситуації (3), висловлення *You're not going to the prom with this punk, ... he's too old for you and I know what boys his age want and he's not getting it from my daughter* є тематизованим (мікротема "приятель доньки"), проте воно не здійснює референції до дій батька, які кореспондують з обов'язком, передбаченим роллю – необхідністю виховувати доньку, піклуватись про неї, в тому числі, й забороняти їй зустрічатися з такими хлопцями:

(3) – *You're not going to the prom with this punk.*

– *How did you know about the prom?*

– *Look, I don't know. Mom told me, all right?*

– *But it's not gonna happen because he's too old for you and I know what boys his age want and he's not getting it from my daughter* (25).

Таким чином, стереотипна роль, актуалізована у цьому висловленні, пов'язана не із його референцією, а з характеристикою комунікативної дії, що маніфестується типом висловлення – висловленням заборони, й пов'язує цю вербальну одиницю з роллю БАТЬКА.

З викладеного випливає, що смисловими опорами стереотипних сімейних ролей, актуалізованих в АСКД, виступають або референція висловлення, або його функціональне призначення.

Для ідентифікації смислових опор стереотипних ролей, що пов'язані з референцією висловлення, використовуємо ключові елементи, які на рівні мовної структури збіжні зі словом, словосполученням або реченням й формують тематичну доміную [11, с. 26]. Такі ключові елементи у корпусі нашої вибірки представлені в абсолютній більшості мовними одиницями синтаксичного рівня (вільними словосполученнями або реченнями).

Так, у прикладі (4) ключовий елемент поданий вільним словосполученням *keeping the ol' homestead running* (мікротема "ведення домашнього господарства"), висловлення здійснює референцію до дій, котрі кореспондують із стереотипним знанням про роль ДРУЖИНИ:

(4) – *Free time! What do you think I do all day? Loll about on the sofa scoffing booze and biscuits*

and smoking spliffs like you and your pals? Some of us are keeping the ol' homestead running! (20, с. 77).

У наступній ситуації ключовим елементом є речення (*Where are you going to find another job like that one at your age?*) (мікротема “звільнення з роботи”), воно здійснює референцію до дій чоловіка, які не відповідають стереотипним знанням / уявленням про обов’язки ЧОЛОВІКА як годувальника родини: жінка, ставлячи це запитання, у непрямий спосіб стверджує, що він не знайде іншої роботи й не зможе годувати родину:

(5) – *Fine? What's so bloody fine? You'll only be "quids in" as you put it if you get another job pretty damn fast. What the hell are you going to do, where are you going to find another job like that one at your age?* (20, с. 21).

Одиниці *лексичного рівня* як ключові елементи використовуються у край рідко (біля 0,8% усіх прикладів нашої вибірки) й являють собою безпосередньо ім’я актуалізованої ролі, так, наприклад, у наступній ситуації ключовий елемент тематизації поданий назвою ролі ЧОЛОВІКА:

(6) – *I'm bored. Nothing's exciting anymore. I'm totally bored. ... I said I'm bored. Didn't you hear me?*

– *Well, if you're so bored, why don't you do something about it?*

– *You are my husband! Why don't you do something about it?!* (22, с. 12).

Зазначимо, що зареєстрована нами нетиповість експліцитного способу подання сімейних ролей (тематизація самої ролі через використання її найменування) цілком узгоджується із думками дослідників щодо зовнішньо прихованої форми об’єктивації стереотипів. Як правило, в АСКД тематизуються дії суб’єкта, які відповідають / не відповідають рольовим очікуванням, завданям стереотипними знаннями та уявленнями про права й обов’язки носія ролі.

Смислові опори стереотипних ролей, що пов’язані з функціональним призначенням висловлення, представлені лише одиницями *синтаксичного рівня*, що на рівні мовної структури збіжні з реченням.

Так, у наступному прикладі маємо три речення, два з яких реалізують висловлення осуду (*You <...>ed up all those baseball scholarships; But you're weak, you goddamn loser*), а одне висловлення докору (*You could have made something of yourself*); як осуд, так і докір кореспондують з обов’язками БАТЬКА виховувати дитину, зокрема вказувати на її негативні вчинки:

(7) – *You <...>ed up all those baseball scholarships. You could have made something of yourself. But you're weak, you goddamn loser* (21).

Отже, викладене свідчить, що актуалізація стереотипних ролей відбувається різними *мовленнєвими способами* й за допомогою різних *мовних засобів*, але всі вони дають можливість встановити зв’язок між висловленням, реалізованим у ситуації сімейного конфлікту та знаннями / уявленнями англомовних комунікантів про певну сімейну роль, бо в них або описуються або реалізуються рольові права і обов’язки.

Так чином, доходимо висновку, що дискурсивний смисл вибудовується в АСКД на підґрунті різнопланових вербальних опор, котрі дозволяють визначати висловлення як об’єктивацію сімейної ролі в ситуації конфлікту, що й надає системності мовленнєвій взаємодії.

Культурно-соціальна природа смислів, які вибудовуються в АСКД робить перспективним порівняльний аналіз реалізації сімейних ролей в різних національно-мовних дискурсах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Белова А.Д. Лингвистические аспекты аргументации : [монография] / А.Д. Белова – К. : Киев. ун-т імені Тараса Шевченка, ИИА “Астрей”, 1997. – 310 с.
2. Вежицкая А. Понимание культур через посредство ключевых слов / А. Вежицкая ; [пер. с англ. А. Д. Шмелева]. – М. : Языки славянской культуры, 2001. – 288 с.
3. Емельянов С.М. Практикум по конфликтологии / С.М. Емельянов. – СПб. : Питер, 2003. – 400 с.
4. Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс / В. И. Карасик. – Волгоград : Перемена, 2002. – 477 с.
5. Клепикова Т.А. Синтаксические проекции интеракциональности сознания / Т.А. Клепикова // Вопросы когнитивной лингвистики : науч. журнал. – 2008. – № 1. – С. 32-38.

6. Красных В.В. Этнопсихолінгвістика і лінгвокультуро́логія : [лекційний курс] / В.В. Красных. – М. : Гнозис, 2002. – 283 с. 7. Крысин Л.П. Введение. Проблема социальной и функциональной дифференциации языка в современной лингвистике / Л.П. Крысин // Современный русский язык: Социальная и функциональная дифференциация. – М. : Языки славянской культуры, 2003. – С. 11-29. 8. Левин К. Разрешение социальных конфликтов / К. Левин; [пер. с англ.]. – СПб. : изд-во Речь, 2000. – 408. 9. Малярова Н. В. Семейный конфликт как объект прикладного социологического исследования: теоретические и методические проблемы : автореф. дисс. на соискание уч. степени канд. филос. наук / Н.В. Малярова. – М., 1984. – 19 с. 10. Мартинюк А.П. Конструювання гендеру в англomовному дискурсі : [монографія] / А.П. Мартинюк. – Харків : Константа, 2004. – 292 с. 11. Ніконова В.Г. Трагедійна картина світу в поезії Шекспіра : [монографія] / В.Г. Ніконова. – Дніпропетровськ : Вид-во ДУЕП, 2007. – 364 с. 12. Ніконова В.Г. Концептуальний простір трагічного в п'єсах Шекспіра: поетико-когнітивний аналіз : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора філол. наук : спец. 10.02.04 "Германські мови" / В.Г. Ніконова. – К., 2008. – 32 с. 13. Понятие социального диалекта, его особенности и отличительные черты / А.Д. Петренко, Д.А. Петренко, И.В. Черныш [та ін.] // Культура народов Причерноморья. – 1998. – № 3. – С. 232-235. 14. Психологічні ролі і соціальне буття людини [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ua.textreferat.com/referat-10018-2.html>. 15. Рыжков В.А. Особенности стереотипизации, необходимо сопровождающей социализацию индивида в рамках

определенной национально-культурной общности / В.А. Рыжков // Языковое сознание: стереотипы и творчество. – М. : АН СССР. Ин-т яз-ия, 1988. – С. 4-16. 16. Соціологія : [посібник для студентів вищих навчальних закладів] / [за ред. док. істор. наук, проф. Гордяненка В.Г.]. – К. : ВЦ "Академія", 1999. – 384 с. 17. Токарева И.И. Этнолінгвістика і етнографія общения : [монографія] / И.И. Токарева. – Мн. : МГЛУ, 2001. – 244 с. 18. Фролова І.Є. Стратегія конфронтації в англomовному дискурсі : [монографія] / І.Є. Фролова. – Харків : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2009. – 344 с. 19. Fairclough N. Language and Power / N. Fairclough. – London : Longman, 1989. – 259 p.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

20. Astley J. No Place for a Man / Astley J. – London : Black Swan, 2001. – 284 p. 21. Bullet, by Mickey Rourke, Bruce Rubenstein [Electronic resource]. – К. : тов. "Медіа Маркет", 1996. – DVD диск, цв. – назва з титул. екрану. 22. Collins J. Married Lovers / Collins J. – London : Simon & Schuster UK Ltd, 2009. – 436 p. 23. Cox J. Looking back / Cox J. – Polmont, Stirlingshire : Palimpsest Book Production Limited, 2005. – 436 p. 24. For keeps, by Denise DeClue, Tim Kazurinsky [Electronic resource]. – 1988. – Режим доступу : <http://www.opensubtitles.org/en/subtitles/3445870/for-keeps-en>. – назва з титул. екрану. 25. What women want, by Josh Goldsmith, Cathy Yuspa [Electronic resource]. – 2000. – Режим доступу : http://www.script-o-rama.com/movie_scripts/w/what-women-wantscripttranscript.html – назва з титул. екрану.